

AKTIVITY DO VÝUKY

SVOBODA PROJEVU

KLÍČOVÉ POJMY

- Svoboda projevu
- Právo na protest
- Zmenšující se občanský prostor
- Obránci a obránkyně lidských práv
- Represe a svévolné zadržování

O TĚCHTO AKTIVITÁCH

Tyto aktivity zkoumají, jak je právo na svobodu projevu ohroženo v různých částech světa, a to prostřednictvím příběhů tří osob, které byly pronásledovány za svou žurnalistickou činnost, obhajobu práv a veřejné komentáře. Každá z nich byla kriminalizována, zadržena a bylo s ní špatně zacházeno. A to jen kvůli jejímu odhodlání prosazovat své přesvědčení. To poukazuje na globální trend zmenšování občanského prostoru a stále autoritářšší praktiky potlačování svobody projevu.

VĚK 14+

POTŘEBNÝ ČAS

45 minut vyučovací lekce (plus další čas na organizaci Maratonu psaní dopisů)

VÝSLEDKY

Účastníci/ce

- porozumí pojmu svoboda projevu a jeho významu.
- identifikují způsoby, jakými je svoboda projevu globálně ohrožována.
- vysvětlí důsledky, jako je obtěžování a uvěznění, kterým čelí jednotlivci za to, že upozorňují na nespravedlnost.
- projeví empatii a solidaritu s novináři a obhájci lidských práv tím, že se zamyslí nad jejich příběhy a zapojí se do smysluplné akce.

MATERIÁLY

Karty s příběhy - Makhabat Tazhibek (Kyrgyzstán), Sonia Dahmani (Tunisko), Sai Zaw Thaike (Myanmar)

Zjednodušená verze Všeobecné deklarace lidských práv

Všechny materiály jsou dostupné po registraci na webu

www.maraton.amnesty.cz

Volitelné: vzorové dopisy

PŘÍPRAVA

Přečtěte si karty s příběhy a vyberte, na kterých případech budete pracovat.

Vytiskněte podklady pro každého účastníka/skupinu.

Přečtěte si základní informace.

V závislosti na velikosti vaší skupiny, na úrovni jejích znalostí a vzdělávacích potřebách můžete upravit čas vyhrazený pro každou část aktivity nebo přizpůsobit konkrétní pokyny.

Pečlivě naplánujte časový harmonogram.

1. ROZEHRÍVAČKA: TICHO

Připravte si určité absurdní téma, které budete prezentovat (např. Země je placatá). Můžete mluvit spatra, číst psaný text nebo popsat určitou fotografii či předmět. Vystupujte jako autorita a řekněte účastníkům/cím:

„Jsem odborník/ce na mnoho témat. Dnes se s vámi podělím o některé ze svých znalostí a zkušeností. Abych to však mohl/a udělat, potřebuji vaši plnou pozornost a podporu. Během mé prezentace proto musíte zachovat naprosté ticho. Žádné rozhovory, žádné reakce. Bez ohledu na to, co řeknu, nesmíte na moje výroky reagovat, dokud vám neřeknu, že můžete znovu mluvit a hýbat se.“

Možná témata:

- Země je placatá
- mimozemšťani ovládají naši Zemi
- popis nějaké fotografie nebo předmětu

PŘÍKLAD: Fotografie kočky

Toto je pes. Všichni psi nesnášejí vodu, protože neumí plavat. Když prší a jsou venku, roztaví se. Psi jsou nejvíce nepřátelské živé bytosti. Jsou to zlá zvířata, která si staví malá hnízda ve stromech, kde žijí. Navzdory všeobecnému přesvědčení psi nikdy nemňoukají. Šeptají urážky v dávných jazycích, kterým lidé nerozumí.

Začněte mluvit na připravené téma, uvádějte zjevně nesprávné nebo zkreslené informace. Můžete pracovat i s fotografiemi nebo videi. Dejte účastníkům/cím dostatek času, aby pocítili napětí, chtěli se vyjádřit a emocionálně se jich to dotklo. Nespěchejte, nechte nepříjemný pocit narůstat, aby aktivita měla zamýšlený účinek. Během prezentace zachovávejte vážnou tvář.

Po skončení prezentace nechte ještě chvíli času a pozorujte reakce účastníků. Na závěr jim můžete poděkovat za pozornost a říct jim, že vám mohou zatleskat.

Poté oznamte, že cvičení skončilo, a vyzvěte všechny, aby se zhluboka nadechli, krátce se protáhli nebo se protřepali. Účastníkům/nic se zeptejte, jak se při tomto cvičení cítili. Po získání prvních reakcí pokračujte v reflexi otázkami:

Zadrželi jste nějaké reakce? Chtěli jste se ozvat?

Proč jste to neudělali, i když jste věděli, že ta tvrzení jsou nesmyslná?

Jak vaše tělo reagovalo na nesoulad mezi tím, co jste viděli, a tím, co jsem řekl/a? Jaké emoce to ve vás vyvolalo?

Změnila se vaše důvěra ve mě, zejména proto, že jsem mluvil/a jako autorita a odborník/ce na dané téma?

Pokud máte více času, můžete diskusi rozšířit k obecnějším úvahám o dezinformacích a útlaku ve společnosti:

Proč je důležité umět se ozvat, když něco není v pořádku?

Co si myslíte, že se stane, když lidé nesmějí zpochybňovat to, co se jim říká?

Jak lidé nacházejí způsoby, jak se vyjádřit, když jsou umlčováni nebo jim je bráněno v tom, aby se ozvali?

Na závěr vysvětlíte:

„V této aktivitě jste na chvíli zažili, jaké to je, když vás někdo umlčí nebo vám nedovolí zpochybnit něco, co zjevně není pravda. Byla to jen hra. Ale v reálném životě se mnoho lidí setkává se situacemi, kdy je vyjádření názoru nebo odhalení nekalých praktik vystavuje nebezpečí. Lidé v mocenských pozicích mohou šířit dezinformace, blokovat přístup k faktům nebo trestat ty, kteří je zpochybňují nebo se jim staví na odpor. Není vždy bezpečné zpochybňovat vlády, policii, korporace nebo jiné držitele moci. Abychom tomu lépe porozuměli, podívejme se na některá klíčová lidská práva, která mají chránit lidi, jenž nechtějí mlčet.“

2. PROPOJENÍ S LIDSKÝMI PRÁVY

Vysvětlíte, že tato aktivita má tři kola. V každém kole přečtete situaci, která popisuje porušování lidských práv, a nabídnete dvě práva jako možnosti. Účastníci/ce se budou muset rozhodnout, které právo podle nich lépe odpovídá dané situaci nebo je nejvíce ohroženo.

Účastníci/ce mohou svůj výběr vyjádřit jedním ze dvou způsobů: buď tak, že se postaví do části místnosti, kterou určíte pro odpověď A nebo B, nebo tak, že zůstanou na místě a zvednou ruku, když přečtete jejich zvolenou možnost. Vyberte metodu, která nejlépe vyhovuje vaší skupině.

Tip pro lektory: Cílem této aktivity není získat „správnou“ nebo „nesprávnou“ odpověď. Ve skutečnosti existuje více než jedna správná odpověď a tyto situace jsou vzájemně propojené. Aktivita vede účastníky/ce k zamyšlení nad tím, proč zvolili konkrétní odpověď, a pomáhá jim pochopit, jak se tato práva překrývají a vzájemně na sebe navazují. Udržujte otevřený a zkoumavý tón, spíše než tón připomínající kvíz.

Pokud se účastníci/ce se Všeobecnou deklarací lidských práv setkávají poprvé, měli byste se nejprve zaměřit na její představení a společné porozumění.

SITUACE 1

Skupina studentů zveřejňuje na internetu videa, ve kterých kritizuje vládu za korupci. Následující den policie zastaví jejich plánovaný pokojný pochod ještě před jeho začátkem a několik z nich zatkne. Jedná se o omezení:

- A. svobody projevu,**
- B. svobody pokojného shromažďování**

Rozbor: Svoboda projevu (A) chrání právo studentů sdílet názory online, ale svoboda pokojného shromažďování (B) chrání jejich právo pokojně se shromažďovat na veřejnosti. Když se lidé veřejně scházejí, aby vyjádřili své názory, obě práva fungují společně. To kombinuje svobodu projevu s pokojným shromažďováním a dává nám právo protestovat. Tato práva jsou propojená. Porušení jednoho práva často podkopává druhé.

SITUACE 2

Advokátka, která se otevřeně vyjadřuje proti nespravedlnosti, je v noci odvedena ze svého domu a několik měsíců držena ve vězení. Není jí umožněno setkat se s právníkem a není jí sděleno, z čeho je obviněna. Jedná se o omezení:

- A. práva na spravedlivý soudní proces,**
- B. ochrany před svévolným zadržením?**

Rozbor: Uvěznění někoho bez sdělení důvodu nebo bez předvedení před soudce se nazývá svévolné zadržení (B). Porušuje to jeho právo na svobodu. Někdy jsou lidé propuštěni, aniž by proti nim bylo vzneseno formální obvinění, a v takovém případě není nutné žádné soudní řízení. Pokud však obvinění vzneseno je, je právo na spravedlivý proces (A) zásadní. Zajišťuje, že lidé vědí, z čeho jsou obviněni, mohou se bránit a jsou souzeni spravedlivě. Bez práva na spravedlivý soud se zvyšuje pravděpodobnost svévolného zadržení. Tato práva spolu souvisí a obě pomáhají chránit lidi před nespravedlností.

SITUACE 3

Novinář je zatčen poté, co informoval o problémech v policejních složkách. Ve vězení je držen v malé, špinavé cele, která se hemží krysami. Nedostává potřebné léky a každý den je urážen vězeňskými strážci. Jedná se o omezení:

- A. svobody, kdy nesmí docházet k mučení a jinému špatnému zacházení,**
- B. práva na zdraví?**

Rozbor: Neposkytnutí léků a ponechání člověka ve špinavých a nebezpečných podmínkách je porušením práva na zdraví (B). Každodenní urážky a ponechání člověka v těchto podmínkách mohou také představovat špatné zacházení (A). Pokud úřady úmyslně způsobují člověku vážnou fyzickou nebo psychickou bolest či utrpení, například za účelem potrestání, zastrašování, diskriminace nebo získání informací, jedná se o mučení (A). Tato práva spolu souvisejí a vlády musí zajistit, aby lidé byli v bezpečí a aby s nimi bylo zacházeno s důstojností a respektem.

2. PROPOJENÍ S LIDSKÝMI PRÁVY - POKRAČOVÁNÍ

Na závěr aktivity se ptejte:

Bylo těžké vybírat mezi zmiňovanými právy? Proč to bylo/nebylo těžké?

Jak by ochrana jednoho práva mohla pomoci zabránit porušování jiných práv?

Nasměřujte účastníky/ce k myšlence, že všechna lidská práva jsou vzájemně propojená. Když je jedno omezeno, může to snadno vést k porušování dalších. Proto musí vlády chránit všechna práva současně.

Upozorněte na to, že všechny tři scénáře souvisely s právem na svobodu projevu. Na závěr vysvětlíte toto právo podrobněji, abyste připravili účastníky/ce na další aktivitu:

„Každý z nás má právo vyjadřovat své názory, kritizovat ty, kteří jsou u moci, a sdílet informace. Tomu se říká svoboda projevu. Je chráněna mezinárodním právem, například článkem 19 Všeobecné deklarace lidských práv. Znamená to, že můžeme otevřeně mluvit, zpochybňovat moc, sdílet příběhy a domáhat se spravedlnosti, aniž bychom se museli obávat odvetných opatření. V mnoha částech světa však tato práva nejsou plně chráněna. A lidé – ať už jsou to novináři a novinářky, obránci a obrádkyně lidských práv, umělci a umělkyně, studenti a studentky nebo ti, kdo publikují na internetu – jsou stateční a vyjadřují se i přes rizika, která to s sebou nese.“

15 MINUT

3. PŘÍBĚHY ODVAHY

Rozdělte účastníky/ce do malých skupin. Dejte každé skupině kartu s příběhem z Maratonu psaní dopisů (můžete použít všechny, nebo jen tematické ke svobodě projevu - Sonia, Makhabat, Sai Zaw). Můžete rozdat i zjednodušené znění Všeobecné deklarace lidských práv. Požádejte je, aby si společně přečetli příběh a diskutovali o následujících otázkách:

Co se tato osoba/osoby snažila/y říct nebo udělat?

Proč si myslíte, že ji/je úřady potrestaly?

Jaká práva byla v tomto případě odepřena? (Můžete odkázat na Všeobecnou deklaraci lidských práv.)

Co můžeme jako jednotlivci nebo komunity udělat, když jsme svědky těchto nespravedlností?

Informujte účastníky/ce o kampani Amnesty International „Maraton psaní dopisů“ a vysvětlíte jim, že Amnesty vyzývá lidi, aby psali dopisy osobám zmíněným v příbězích a také orgánům odpovědným za ochranu, dodržování a naplňování jejich lidských práv. Za případy se pší dopisy po celém světě, díky tomu má kampaň velký dopad. Motivujte účastníky/ce k zapojení:

NAPIŠTE DOPIS

Apely vládám a odpovědným úřadům, kde požadujeme propuštění těchto lidí, případně ochranu obránců lidských práv, jsou k dispozici na webu. Je možné vytvářet i vlastní dopisy.

PROJEVTE SOLIDARITU

Pokud máte čas, můžete také napsat vzkaz solidarity obětem bezpráví. Bližší informace jsou uvedeny na kartách jednotlivých případů.

ZORGANIZUJTE AKCI

Školy, skupiny aktivních žáků/kyň, organizace i veřejnost se připojují k Maratonu psaní dopisů a organizují nejrůznější akce, při kterých se pší dopisy hromadně.

